

Kızılcahamam Sey Kaplıcaları'nın Termal Turizm Açısından Değerlendirilmesi*

Didem GÖYÜN¹

Nevin AKPINAR²

Geliş Tarihi :07.10.2002

Özet : Bu araştırma, termal kaynakların turizm açısından değerlendirilmesine peyzaj mimarlığı açısından bir yaklaşım getirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Kızılcahamam- Sey Kaplıcaları'nda örneklenen çalışmada, alanın doğal ve kültürel kaynakları analiz edilmiş ve kaplıca kullanıcılarının sosyo-ekonomik yapısı ve talepleri de bir anket ile değerlendirilmiştir. Ankara metropoliten alanının yakınında yer alan ve arkeolojik sit olan Kızılcahamam Sey Kaplıcaları'nın mevcut durumu, sorunları, bunların çözümleri ve kaynağın gelişim olanaklarına yer verilmiştir. Ayrıca, Kızılcahamam Sey Kaplıcaları'nın çağdaş bir kür merkezi olarak planlanması ve bunun uygulamaya geçirilebilmesinin gerek Ankara metropoliten kent halkının termal turizm beklentilerinin karşılanması gerekse yörenin sosyo-ekonomik kalkınması açısından önem taşıdığı vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler : Kızılcahamam, Sey, kaplıca, termal turizm

The Evaluation of Kızılcahamam – Sey Baths in the Framework of Thermal Tourism

Abstract : This research was carried out to create an approach the evaluating of thermal resources in the framework of tourism from landscape architecture viewpoint. Within the research, the area's natural and cultural resources are analyzed and socio – economic structure of bath (spa) users and their demands are evaluated by a questionnaire. Kızılcahamam – Sey Spa's which is an archaeological site and close to the metropolitan Ankara; present condition, problems, their solutions and resource's development possibilities are discussed. Additionally, the importance of the planning Kızılcahamam - Sey Spa's as a contemporary cure center and it's application to answer thermal tourism expectations of Ankara citizen as well as area's socio-economic development are emphasized.

Key Words: Kızılcahamam, Sey, spa, thermal tourism

Giriş

Ülkemizin sahip olduğu doğal ve kültürel kaynakların turizm açısından büyük bir potansiyele sahip olduğu bilinmektedir. Bu kaynaklar içinde de jeotermal nitelikli olanların sayısının oldukça fazla olması termal aktivitelere dikkatlerin toplanmasında etkin olmaktadır.

Yerkabuğunun işletilebilir derinliklerinde olağandışı olarak birikmiş ısının oluşturduğu bir enerji türü olarak tanımlanan jeotermal enerji (Şimşek ve ark. 1981), yeryüzüne doğal yollarla ya da sondajlarla sıcak su kaynağı ve buhar şeklinde ulaşmaktadır. Bu jeotermal kaynakların, doğru yönde yapılacak akılcı etüt ve planlama çalışmalarıyla termal turizm sektörü içinde değerlendirilmesi mümkündür. Özellikle termal turizmi destekleyecek niteliklere sahip kaynakların, bir turizm kalkınma planı kapsamında teşvik edilmesi ve gerekli yatırımların sağlanması, genel kalkınma süreci içinde yerel, bölgesel ve ülkesel açıdan büyük önem taşımaktadır.

Mertoğlu (1992) tarafından "temiz hava, uygun iklim koşulları ve uygun çevrenin bir araya gelip termal suyun tedavi amaçlı olarak kullanılması ile meydana gelen bir tedavi ve turizm çeşidi" olarak tanımlanan termalizm, beraberinde kür ve kurist gibi kavramları da getirmektedir.

Kür, tedavi amaçlı olarak termal kaynaklar, deniz suyu ve iklim olanaklarından belirli kurallara uyarak yararlanmayı, kurist ise, termal kür merkezinde tedavi ve terapi amacıyla kür uygulaması alan kişiyi ifade etmektedir.

Kür amaçlı olarak insanlık tarihi boyunca kullanılan termal kaynaklardan İzmir (Balçova) Agamemnon kaplıcasından ve Manisa Sard kaplıcasından M.Ö. 7. yy.'da yararlanıldığı, Afyon Gazlıgöl kaplıcasının M.Ö. 7.yy. - 3.yy'da Friglerce kullanıldığı, Ankara Ayaş kaplıcasının ise Hititlerce işletildiği bilinmektedir. Çanakkale – Kestanbol, Erzurum-Pasinler, Samsun-Ladik, Yozgat-Terzili kaplıcaları gibi birçok kaplıcanın Romalılar Döneminde inşa edildiği, Samsun-Havza ve Yalova kaplıcalarının Bizanslılar tarafından işletildiği de tarihi kayıtlarda yer almaktadır (Kahraman 1978). Türklerin Anadolu'ya gelmelerinden sonra ise Selçuklular ve Osmanlılar dönemlerinde de kaplıcalara büyük önem verilmiş ve mevcut tesislere yenileri eklenmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki en somut gelişme ise; Atatürk'ün isteği ile Yalova Termal Tesislerinin modernleştirilip, restore edilmesidir (Yılmaz 1987).

Uluslararası Kaplıcalar Birliği (FITEC)'nin kabullerine göre; kaplıca ve şifalı su kaynaklarının olumlu etki yaptığı

* Yüksek Lisans Tezi'nden hazırlanmıştır

¹ Ankara Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü-Ankara

² Ankara Üniv. Ziraat Fak. Peyzaj Mimarlığı Bölümü-Ankara

hastalıklardan başlıcaları; romatizmal hastalıklar, deri hastalıkları, kalp ve kan dolaşımı hastalıkları, metabolizma hastalıkları, mide bağırsak rahatsızlıkları, böbrek ve idrar yolları hastalıkları, eklem ve kireçlenme hastalıkları vb. olarak sıralanmaktadır (Ülker 1994).

Termal tesisler, bu rahatsızlıklara olumlu yönde etki ederken, aynı zamanda künistlerin rekreasyonel gereksinimlerini karşılayarak rekreasyon ve turizm kaynağı olarak da ön plana çıkmaktadır.

Bu kaynakların belirlenmesi, korunması ve geliştirilmesinde ise, çeşitli kurum ve kuruluşlara değişik görev ve sorumluluklar düşmektedir. Türkiye'de termal sulardan sorumlu kurum ve kuruluşlar; Sağlık Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Turizm Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığı, Kültür Bakanlığı olarak sıralanabilir. Sağlık Bakanlığı; belgelendirme ve denetim, Bayındırlık Bakanlığı ile ortak "yapı ihtiyaç programı tespiti", özel eğitim görmüş personelin yetiştirilmesi, endikasyonların belirlenmesi ve yayınlanması, sağlık tesislerinin niteliği ile ilgili yasal-yönetmelik çerçevesinin belirlenmesi gibi konulardan sorumludur. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı; MTA (Maden Tetkik ve Arama) Genel Müdürlüğü aracılığı ile araştırma ve etütlerin yapılmasından, sondajların gerçekleştirilmesinden, kaynak koruma yönetmeliklerinin hazırlanmasından, Turizm Bakanlığı; öncelikli kaynakların imar planlarının hazırlanmasından veya hazırlanmasından, tesis belge ve kredilerinin verilmesinden, teşviklerin gerçekleştirilmesinden, ülke içi ve dışı tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesinden, Bayındırlık Bakanlığı; kaplıca şehri imar planının hazırlanmasından, arsa ve arazi tahsisinden, İller Bankası ile işbirliği yaparak kaplıca merkezlerinin geliştirilmesinden sorumludur. Kültür Bakanlığı ise, termal tesisin koruma ve kullanım kapsamında vakıflara, veya kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarına bir bağlılığı bulunuyorsa bir sorumluluk ve görev üstlenmektedir (Ülker 1994).

Bu bağlamda; farklı kurum ve kuruluşların görev, yetki ve sorumluluk alanına giren, Kızılcahamam – Sey Kaplıcaları (Hamamları) sahip olduğu jeotermal özelliklerin yanı sıra diğer doğal, tarihi ve arkeolojik özellikleri ile de değerlendirilmesi gereken bir kaynak niteliği taşımaktadır. Adı geçen kaplıcanın, mevcut sorunlarını belirlemek rekreasyon-turizm olanaklarını ve bu kapsamda değerlendirilmesine yönelik önerileri geliştirmek, benzer nitelik ve sorunlara sahip diğer termal kaynakların değerlendirilmesine örnek oluşturmak araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Materyal ve Yöntem

Araştırmanın ana materyalini Ankara İli, Kızılcahamam İlçesi Sey Kaplıcaları ve yakın çevresi oluşturmaktadır.

- Alanın 1999 yılında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü tarafından "Arkeolojik Sit" kapsamına alınmış olması,
- Kaplıcanın yer aldığı hamamların tarihinin Eski Roma Uygarlığı dönemine dayanması ve hamamların tarihi ve mimari yapısının ilgi çekici olması,

- Termal kaynak suyunun nitelik ve nicelik açısından önem taşıması,
- Geleneksel yerleşim dokusunun ve yerel kültür özelliklerinin korunmuş olması,
- Ankara Metropolen alanına gününbirlik ulaşım mesafesi içinde olması ve
- Sosyal ve ekonomik açıdan farklı toplumsal kitlelere hizmet verebilme yeteneği dikkate alınarak Sey Hamamı Kaplıcaları çalışma alanı olarak seçilmiştir.

Çalışmalar sırasında, çalışma konusuna ve çalışma alanına ilişkin olarak Turizm Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, Yüksek Öğretim Kurulu, MTA Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, özel ve kamu üniversitelerinin kütüphane ve dokümantasyon merkezlerinden elde edilen yerli ve yabancı yayınlar, haritalar, kroki, fotoğraflar yardımcı materyal olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, arazi çalışmaları sırasında çekilen fotoğraflar, gözlem ve sörveylerden elde edilen bilgilerden de materyal olarak yararlanılmıştır.

Araştırmada, konu ve alan üzerine yapılan önceki incelemelerin yanı sıra, teorik bilgi ve yaklaşımların genelden çalışma alanı özeline indirgenerek değerlendirildiği bir çalışma yöntemi seçilmiştir. Buna göre; çalışma dört aşamadan oluşmuştur:

Birinci aşamada, çalışma konusunun ana iskeletini biçimlendiren termal turizm, termalizm, Türkiye'de ve Dünyada termal turizm yaklaşımları ve çağdaş planlama uygulamaları üzerine genel bir araştırma ve irdeleme yapılmıştır.

İkinci aşamada, Kızılcahamam-Sey Kaplıcaları hakkında veri elde edilmiştir. Bu aşamada, alanın tanımlanmasına ve özelliklerine ilişkin bilgi ve bulguların derlenip, toplanması, gruplandırılması, sınıflandırılması hedeflenmiştir.

Üçüncü aşamada, alanı kullanan ziyaretçilerin sosyo-ekonomik durumlarının, alana ilişkin değerlendirmelerinin ve beklentilerinin belirlenmesine yönelik bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Sey Kaplıcalarını bir günlük kullanım diliminde kullanan ortalama 500 kişinin %10'u olarak belirlenen 50 kişiye uygulanan anket verileri khi kare testi ve değişkenlerin karşılaştırılmasını sağlayan çapraz tablolar (crosstab) ile değerlendirilmiştir.

Dördüncü ve son aşamada ise; genelde ve özelde elde edilen tüm verilerin ana amaç doğrultusunda analiz ve değerlendirilmesi yapılmış, elde edilen bulguların ışığı altında sorunlar belirlenmiş ve öneriler geliştirilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Araştırma alanı olarak seçilen Kızılcahamam-Sey Kaplıcaları İç Anadolu Bölgesinin kuzey bölümünde Kızılcahamam ilçesinin 12 km. kuzeybatısında, Güvem Nahiyesi, Yukarı Kise Köyü sınırları içinde yer almaktadır.

Araştırma alanı ve yakın çevresine ilişkin doğal, kültürel ve sosyoekonomik envanter ve analizlerin

gerçekleştirilmesiyle elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Sey Kaplıcaları doğal yapı bulguları: Bölge, oldukça engebelidir ve denizden yüksekliği ortalama 1453 m. dir. Termal kaynağın denizden yüksekliği ise yaklaşık 1105 m. dir. Sey Kaplıcasının bulunduğu bölge, lav ve tüf gibi farklı aşınma özelliğine sahip iki litolojinin ana hatlarını çizdiği bir morfolojiye ve genellikle sarp, dik tepelerin derin yamaçların karakterize ettiği bir görünüme sahiptir. Bölgeyi kuşatan kayalar tersiyer yaşlı volkanitlerdir. Bunlar andezit, bazalt, aglomera tüf ve tüf-fitten oluşmuş yapılarıdır. Vadileri ise alüvyonlar doldurmuştur. Etüt edilen bölgede belirgin özellikte bir fay gözlenmemiştir. Ancak topografyadaki kademeli düşmelerinden ve tüf-tüffit içindeki dayk benzeri bu aglomera karışımı oluşuklardan varsayımı olası faylar söz konusudur. Arazideki olası fayların kuzeydoğu-kuzey, güneybatı güney ve batı-kuzeybatı ile doğu güneydoğu yönlü olduğu öngörülmektedir (Koçak 1979).

Sıcak su kaynağı yakınından geçen tek akarsu, mevsimlik şiddetli yağışlarla oldukça büyük sellenme yatağına sahip olan Hamam Dere'dir (Özbek ve Koçak 1983).

Sey Kaplıcası termal suyu doğal çıkışıdır ve bikarbonatlı, sodyumlu, kalsiyumlu karbondioksitli ve florürlü bir bileşime sahiptir (Ülker 1994). Alman Kaplıcalar Birliği tarafından yapılan "bileşimine göre" sınıflandırma kapsamında; iyot içeren sodyumlu, bikarbonatlı termal su sınıfına girmektedir (Koçak 1979). Sey Hamamı Kaplıcası'nın; romatizma, eklem ağrıları, kireçlenme, mide-bağırsak, kalp ve kan dolaşımı, sinirsel rahatsızlıklar, karaciğer ve safra kesesi, beslenme bozuklukları gibi hastalıklara karşı etkisi olduğu saptanmıştır (Ülker 1994). Kaynaktan çıkan suyun sıcaklığı 43°C, debisi 21,93lt/sn dir (Özbek ve Koçak 1983) 2880 600lt/kış/gün banyo kapasitesine sahip kaynak, bu özellikleri ile ülkemizde birinci derecede önemli ve öncelikli termal kaynaklar arasında yer almaktadır (Ülker 1994)

Alanda mevcut eğim yapısı dolayısıyla oluşan yüzey akışı, kaynağı kirlenme açısından belirgin bir risk altında bırakmaktadır. Ayrıca yerleşim alanlarından çıkan evsel atıklardan, kanalizasyon ve septik çukurlardan oluşan ve Hamam Dere'ye karışan kirlenici unsurların kaynağa yaptığı olumsuz etkiye karşı alınmış bir önlem söz konusu değildir.

Bölgede İç Anadolu karasal ikliminin karakteristik özellikleri gözlenmektedir. Yazları kurak ve sıcak, kışları ise soğuk ve yağışlı geçmektedir. Aylara ve yıllara göre bazı ekstrem koşullar gözlenirse de ortalamalar genel görüşü destekler niteliktedir. Alanın tamamına yakınının tepelik olması nedeniyle bitki örtüsü büyük oranda orman formasyonu özelliği göstermektedir. Ormanlık alan örtüsünü oluşturan temel tür *Pinus nigra* (karaçam)dir. Ayrıca alanda, yaşlı sayılabilecek, sayıca çok az bazı *Quercus sp.* (meşe) türlerine de rastlamak mümkündür.

Sey Kaplıcaları tarihi ve kültürel yapı bulguları : Sey Kaplıcaları Kültür Bakanlığı Abide ve Yapı İşleri Dairesi Başkanlığı tarafından uzun süreli incelemelere tabi tutulmuştur. 1974 yılından itibaren hem tarihi yapısı ve

dokusu itibarıyla bazı restorasyon çalışmalarına sokulmuş hem de işletim işleri açısından eski eserler çerçevesinde değerlendirilmiş ve Vakıflar Genel Müdürlüğü kurullarında irdelenmiştir. Bu dönemde, eski eser tescil uzmanlarıca Sey Kaplıcaları ve Sey Camii yerinde incelenmiş, hamam ve caminin yapım tarihinin 14.yy'a inebileceği saptanmış, yapının dışının mimari açıdan çok göze çarpan özellikleri olmasa da termalizm açısından büyük önem taşıdığı vurgulanmıştır (Kaya ve ark. 1993)

Sey Kaplıcası havuzlarının Roma Dönemi'nde üstü açık olarak yapıldığı ve Osmanlı İmparatorluğu Döneminde bunların üzerlerinin kapatıldığı da düşünülmektedir Roma Döneminde yapılan havuzun kesme taş kaplama ve moloz dolgu olarak inşa edildiği bilinmektedir 1977 yılında hamamın bir onarım geçirmesi gerektiği saptanmış, bunun için gerekli karar ve izinler de alınmıştır. Hamamın çevresinde bulunan Roma Dönemi kalıntılara zarar verilmeyen restorasyona başlanmış fakat bu çalışma sonuçlandırılmamıştır. Kaplıca (Hamam) ve çevresindeki arkeolojik kalıntılar, Kültür Bakanlığı Ankara Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulunun 7.2.1994 tarih ve 3393 sayılı kararı ile 2863 ve 3386 sayılı yasalar doğrultusunda I. Derece Arkeolojik Sit olarak ilan edilmiştir ve kaynak koruma alanı sınırları oluşturulmuştur. Bu karar kapsamında; koruma alanı içerisinde yapılacak her türlü projelendirme ve uygulama için Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün görüşünün alınmasına da karar verilmiştir (Anonim 1994).

Sey Kaplıcaları kullanıcılarının sosyo-ekonomik yapısı ve beklentilerine ilişkin bulgular : Kızılcahamam Sey Kaplıcaları ve yakın çevresi kullanıcılarının sosyo-ekonomik yapıları ve beklentilerine ilişkin veriler, bir anket çalışması kapsamında elde edilmiş ve değerlendirilmiştir. Anket, ilk aşamada, kullanıcıların sosyo-ekonomik yapılarını, ikinci aşamada ise, kaplıca tesislerinden beklentilerini ve taleplerini ortaya çıkaracak şekilde düzenlenmiştir. Sey Kaplıcaları kullanıcılarının sosyo-ekonomik yapısı ve araştırılan alana ilişkin beklentilerinin değerlendirildiği anket çalışmasının ortaya koyduğu sonuçlara göre;

-Kaplıca'yı kullanan kışkırların yarıdan fazlası 3.yaş grubu olarak tanımlanan 46-60 yaş grubu (%42) ve 60 yaş üstü (%14) bireylerden oluşmaktadır.

-Alana Türkiye koşullarında düşük ve orta düzeyde ekonomik gelire sahip ziyaretçi topluluğu (%64) tarafından ilgi gösterilmektedir.

-Kullanıcı topluluğunun büyük bir kısmını orta dereceli okullarda eğitimini tamamlayan bireyler (%86) oluşturmaktadır.

Alanı tercih edenlerin içerisinde en çok emekli olarak (%34) yaşamını sürdüren bireylere rastlanmaktadır.

-Alanın mevcut durumundan ve sunulan koşullardan hiçbir ziyaretçi memnun olmayıp, sadece suyun tedavi edici özelliğinden memnun olarak geri dönüş yapmaktadır.

-Bireyler kaplıca suyunun tedavi edici unsurlarından, güzel ve temiz bir çevre içerisinde her türlü rekreatif aktivite olanağı sunabilen, hijyen koşullarına tümüyle uyulan, ulaşımı sorun yaratmayan tesislerde ve en önemlisi de bütçelerine uygun şekilde bir kür dönemi geçirmeyi talep etmektedirler.

-Kullanıcıların çoğunluğu (%68) kaplıca suyunun özelliğinin yanı sıra yörenin görsel peyzaj özelliklerini de beğendiklerini ifade etmektedirler.

-Kullanıcılar, alana ulaştıktan sonra, kür dönemi boyunca (7,15 veya 21 gün) hemen hemen hiçbir şekilde alan dışına çıkmamaktadırlar. Bu nedenle alanda aradıkları her şeyi bulma istekleri gündeme gelmektedir. İşletmenin konaklama, kür merkezi, serbest zaman değerlendirme (rekreasyona yönelik dinlenme, eğlenme ve sportif aktivite bütünü), fizik tedavi ve rehabilitasyon ile alışveriş yapabileceği olanaklarının tamamını bünyesinde barındırıyor olması isteği, anket çalışması sonucunda temel bir beklenti olarak belirlenmiştir.

-Kullanıcıların Sey Hamamı Kaplıcalarını ziyaret etme süreleri, ziyaretten tatmin olma düzeyleri, ödedikleri ücret ve alana ulaşmak için geçirdikleri süre, medeni durum, öğrenim düzeyi, yaş, cinsiyet, aylık net gelir gibi sosyo-ekonomik parametrelerden istatistiksel anlamda büyük ölçüde etkilenmektedir.

Elde edilen bulgular göstermektedir ki; Kızılcahamam Sey Kaplıcaları, kullanılan kaynak suyu, gerek sıcaklık indisi, gerek debisi ve karakteri açısından birinci derece termal kaynak kapsamına girmesine ve doğal çevresel özellikleri, tarihi ve arkeolojik değerlerine rağmen çeşitli çevresel, hijyenik ve yönetsel sorunlarla karşı karşıyadır. Suyun çevre koşullarıyla kirlenmesi, kullanıcıların dikkatsizliği, hijyenik koşullara uyulmaması, alt yapı eksikliği ve sorumlu kurum ve kuruluşların gereken önemi göstermemeleri tesisi bir harabeden farksız duruma getirmiştir. Oysa, MTA Genel Müdürlüğü tarafından yapılan kaynak araştırma çalışmalarının jeolojik ve hidrojeolojik etütleri kapsamında alana ilişkin bir zonlama çalışması yapılmış, kaynak emniyeti ve temiz bir şekilde sıcak su çıkışının sağlanması amacıyla su çıkış noktası merkez kabul edilerek alan üç zona ayrılmıştır (Koçak 1979, Özbek ve Koçak 1983)

I. Zon (I. derecede koruma alanı sınırı), sıcak su kaynağı çevresindeki yapılar, kirlenici etkenleri ve jeolojik yapı dikkate alınarak, kaynaktan itibaren 70-200 m uzaklıktaki alanları kapsayacak şekilde,

II. Zon (II. derecede koruma alanı sınırı), jeolojik ve topografik yapı dikkate alınarak, sellenme ve yüzey akışı bağlamında bir irdeleme yapılarak kaynaktan itibaren 250-400 m. uzaklıktaki alanları kapsayacak şekilde,

III. Zon (III. derecede koruma alanı sınırı), sıcak su kaynağı yakın çevresinin yüzeysel beslenme alanı sınırı dikkate alınarak kaynaktan itibaren 750-2000 m uzaklıktaki alanları kapsayacak şekilde çizilmiştir (Özbek ve Koçak 1983) Ancak, günümüze kadar geçen zaman içinde bu zonlamayı geliştiren ya da dikkate alan herhangi bir çalışma, planlama ya da değerlendirme söz konusu olmamıştır.

Ayrıca, Sey Kaplıcalarının Yalova Termal Kür Merkezi ile aynı akım değeri ve aynı banyo kapasitesine sahip (Ülker 1994) olmasına karşın tesis kalitesi ve kullanıcı yoğunluğu açısından aynı standart ve değerlere sahip olamaması da kaynağın çeşitli planlama uygulama ve işletme sorunlarıyla karşı karşıya olduğunu farklı bir göstergesidir.

Sonuç

Jeotermal kaynak açısından nitelik ve nicelik olarak büyük bir potansiyele sahip olan ülkemizde, yasal yönetsel çerçeve eksikliği, yatırım yetersizliği, organizasyon bozukluğu, kurumlar arası koordinasyon ve işbirliği eksikliği nedeniyle bu kaynakların yeterince değerlendirilmediği hatta zaman içinde yitildiği görülmektedir. Sey termal kaynaklarının da koruma ve kullanımının, ruhsat, tesis yapımı ve işletmelerinin birden fazla kurumun yetki ve sorumluluğunda olması, bu konudaki yetkili tüm kurumların sağlıklı bir koordinasyon kapsamında ortak çalışmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu nedenle, koordinasyonu ve kurumlar arası işbirliğini kolaylaştıracak ve destekleyecek yeni bir yasal yönetsel çerçevenin oluşturulması, planlama uygulama ve işletmedeki bürokratik engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Turizm yatırımlarından sorumlu kuruluş olan Turizm Bakanlığı aracılığıyla, yatırımcıya cazip gelebilecek yatırım organizasyonları oluşturulmalıdır. Termal tesislere yatırım yapabilecek kişi ve kuruluşların konu üzerine ilgilerinin çekilmesi sağlanmalı, geleceğe yönelik kazanımlar açısından güvenceler verilmelidir. Yatırım ve turizm teşvik çalışmalarının yanı sıra, kaynak ve çevresinde fiziki planlama çalışmaları gerçekleştirilmelidir. Fiziki planlama çalışmaları sırasında alan sörveyleri, kaynak ve çevre etütlerinin yanı sıra hedef kitlenin (potansiyel kullanıcıların) sosyokültürel yapısına, istek ve beklentilerine önem ve öncelik verilmelidir ve çalışmalar disiplinler arası ve kurumlar arası gerçekleştirilebilmelidir. Kızılcahamam Sey Kaplıcaları için gerçekleştirilen anketlerle, bir termal kür merkezinin planlama sürecinde, sosyoekonomik yapı ve eğilim belirleme çalışmalarının ileriye dönük çağdaş kararlar alınmasını kolaylaştırabileceği görülmüştür.

Sey kaplıcaları ve yakın çevresi için hidrojeolojik ve jeolojik etütler dikkate alınarak koruma kullanım ilkeleri kapsamında gerçekçi ve uygulanabilir bir planlama çalışması yapılmalıdır. Bu çalışmalar yapıldıkça, (Özbek ve Koçak 1983) tarafından yapılan çalışmalar dikkate alınarak, koruma - kullanım amacıyla geliştirilen zonlar ve önlemler dikkate alınmalıdır. Buna göre;

I. derecede koruma zonu, mutlak koruma zonu olarak alınmalı ve bu zon içinde korumaya alınan yapılar dışında tüm yapılar alan dışına alınmalı ve yeni yapılaşmaya izin verilmemelidir. Evsel atıkların ve kanal boşaltım noktalarının bu zon içinde yer almamasına özen gösterilmelidir. Bu zonda hiçbir şekilde tarımsal faaliyetlere yer verilmemelidir.

II. derecede koruma zonunda, her türlü atık madde için iyi yalıtılmış şebekelerle drenaj sağlanmalıdır. Katı atıkların olumsuz etkileri önlenmelidir. Bu zonda, özel dikim teknikleri uygulanmak koşulu ile bazı ekim dikim çalışmalarına izin verilmesi söz konusu olabilir.

III. derecede koruma zonunda ise, kullanılacak kimyasalların kaynağa karışmasının engellenmesi sağlanacak şekilde tarımsal faaliyetlere izin verilebilir. Kanalizasyon şebekeleri, kontrollü ve güvenli bir boşaltıma olanak verecek şekilde içinde bu zon içinde yer alabilir.

Yukarıda sözü edilen ve koruma zonları kapsamında mutlak alınması gereken önlemlerden hiçbirisi Sey Kaplıcaları için söz konusu olmadığından, kaynağın kirlenmesine karşı önlemlerinin alınarak mevcut durumun

iyileştirilmesi öncelikli olarak yapılması gereken çalışmalardan biridir.

Kaplıcanın revizyon ve restorasyon çalışmaları kapsamında; kullanıma açık olan tarihi hamamların korunarak geliştirilmesi, kaynağa yönelik bir tesis organizasyonunun oluşturulması da, etkin bir kullanım olanağının yaratılması açısından önem taşımaktadır.

Sey Hamamı kaplıca bölgesinin jeomorfolojik konumu itibarıyla tepelerle çevrili bir çanak durumunda olması, tesislerin planlanması ve uygulamaya geçirilmesi sürecinde dikkat edilmesi gereken sınırlayıcı bir unsurdur. Binaların konumlandırılması, dinlenme ve spor alanlarının belirlenmesi gibi yerleşim plan kararları özenle alınmalıdır. Alanda yapılacak yeni bir organizasyon çalışmasında yöredeki geleneksel mimari ve kültür dokusunun yitirilmemesine dikkat edilmelidir. Kür ve konaklama alan ve tesislerinin yanı sıra ticari, sportif ve rekreasyonel kullanımların fonksiyonel bir birliktelik içinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bölgenin etkisi altında olduğu karasal iklim nedeniyle, kış mevsiminin yoğun yaşanabileceği dönemler dikkate alınarak, termal turizm sezonunun uzun tutulabilmesi için çevresel, mimari ve teknik çözümler üretilmelidir. Akılcı çözümlerle kaplıca kullanım döneminin tüm yıla yayılması da sağlanabilir.

Kaplıca kullanıcılarının tesisler hakkındaki görüşlerini, beklenti ve taleplerini belirlemek üzere yapılan anketlerden elde edilen bulguların planlama çalışmalarına yansıtılması ile, kullanıcı beklentilerini karşılayan etkin ve verimli bir tesisin ortaya çıkabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Tesislerde kür ve termalizm konusunda uzman sağlık personeline yer verilmesi ise tesisin kalitesini artıran ve uyulması gereken bir kural olarak ele alınmalıdır.

Sonuç olarak; Kızılcahamam Sey Kaplıcaları, hem Ankara Kenti yakın çevresinde bulunması hem de termal turizm değeri açısından birinci sınıf kaynaklar içinde yer alması nedeniyle, metropoliten kent yaşamını sürdüren insanların kaplıca tedavisi ve rekreasyonel gereksinimlerinin karşılanması kapsamında yoğun ilgi gösterilebilecek bir konumdadır. Ancak, bugüne değin, gerekli tanıtım, ilgi ve yatırımın yapılamaması nedeniyle hijyen koşullarından yoksun, son derece yetersiz koşullarda ayakta kalma çabası vermektedir. İlgili kurum ve kuruluşların desteği ve kurumlar arası işbirliği ile Sey Kaplıcalarının, termal su kalitesinin yanı sıra, doğal, tarihi ve arkeolojik özelliklerinin ön plana çıkarılması ve modern bir termal kür merkezine dönüştürülmesi mümkündür.

Akılcı fiziksel ve yönetsel planlama çalışmaları ile oluşturulabilecek bir kür merkezi, turizm ve rekreasyon hareketliliği vasıtasıyla yöresel ve bölgesel kalkınma açısından da önem taşıyacaktır.

Kaynaklar

Anonim, 1994. T.C. Kültür Bakanlığı Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Kararı. Karar . Toplantı tarihi ve no: 7.2.1994, 278. Karar tarihi ve no: 7.2.1994, 3393. Ankara.

Anonim, 1996. Türkiye Jeotermal Kaynaklar Etüdü. Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü, s.44-48, Ankara.

Kahraman, N. 1978. Türkiye'de Sağlık Turizmi. T.C. Turizm Bankası AŞ. Matbaası, Ankara.

Kaya, S.,M. Erdoğan, A. Özme, 1993. Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Müdürlüğü, Rapor sayı: 2034, Ankara.

Koçak, A. 1979. Sey Hamamı Kaplıcası Hidrojeoloji Etüdü. Hizmete Özel Derleme. No: 6445, Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü, Ankara.

Mertoğlu, O. 1992. Jeotermal kaynakların çevreye müspet katkısı ve termalizm. Amfora Dergisi. Mart sayısı. İstanbul.

Özbek, T. ve A. Koçak, 1983 Sey Hamamı Kaplıcaları Koruma Alanları Raporu. Hizmete özel derleme. No: 7381, Maden Tetkik ve Arama (MTA) Genel Müdürlüğü, Ankara.

Şimşek, Ş., E. Şamilgil ve M. F. Akkuş, 1981. Türkiye'nin jeotermal enerjisi potansiyeli ve yararlanma olanakları. Yeni ve Yenilenebilir Enerji Kaynakları Semineri. İEEL Genel Direktörlüğü. Ankara.

Ülker, I. 1994. Sağlık Turizmi – Kaynaklar – Planlama – Tanıtım. T.C. Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmeleri, Ankara.

Yılmaz, O. 1987. Yalova-Termal Yöresinin Turistik Planlamasında Peyzaj Mimarlığı Kriterlerinin Saptanması. Ankara Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.

İletişim adresi:

Nevin AKPINAR

Ankara Üniv. Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü-Ankara

Tel : 0 312 317 05 50/11236

E-mail: akpinar@agri.ankara.edu.tr